

БІБЛІЯТЭКАЗНАЎСТВА, КНІГАЗНАЎСТВА, БІБЛІЯГРАФАЗНАЎСТВА

УДК 002.2(091)(476)-047.37

Л. І. ДОЎНАР

ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСКАЙ КНІГІ ЯК АБ'ЕКТ СУЧАСНЫХ КНІГАЗНАЎЧЫХ ДАСЛЕДАВАННЯЎ

Разглядаюцца асноўныя кірункі і тэндэнцыі развіцця гісторыі беларускай кнігі як аб'екта кнігазнаўчых даследаванняў у сучаснай Беларусі, якія ў рэтрэспектыве мелі цесную сувязь з такімі гуманітарнымі навукамі, як гісторыя, літаратуразнаўства, мовазнаўства, мастацтвазнаўства, філасофія, педагогіка, культуралогія, а таксама з роднаснымі дысцыплінамі – бібліяграфазнаўствам і бібліятэказнаўствам.

Аналізуюцца праблемныя пытанні і выяўляюцца новыя метадалагічныя падыходы да вывучэння гісторыі беларускай кнігі і кнігазнаўства, адзначаецца іх парадыгмальнае скіраванасць да такой катэгорыі, як кніжная культура. Надаецца ўвага пытанню інстытуцыйнальных даследаванняў у ЦНБ НАН Беларусі, НББ, БДУКМ.

Гісторыя беларускай кнігі, як і цалкам беларускае кнігазнаўства, у выніку розных прычын развівалася ў цеснай узаемасувязі і амаль непадзельна ад такіх гуманітарных навук, як гісторыя, літаратуразнаўства, мовазнаўства, мастацтвазнаўства, філасофія, педагогіка, культуралогія, і ў адзінстве з роднаснымі – бібліяграфазнаўствам і бібліятэказнаўствам. Вядучымі цэнтрамі навуковых даследаванняў былі і застаюцца Цэнтральная навуковая бібліятэка імя Я. Коласа НАН Беларусі, Нацыянальная бібліятэка Беларусі, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў, спецыяльныя навуковыя выданні якіх папаўняюць набыткі гісторыі беларускай кнігі, беларускага кнігазнаўства. Распрацоўкай некаторых пытанняў гісторыі беларускай кнігі займаліся і вучоныя з Літвы, Польшчы, Расіі, Украіны, Канады, ЗША і іншых краін. Таму сёння мы можам з поўным правам сказаць, што назапашаны вопыт для сучасных беларускіх кнігазнаўцаў – агромністы навуковы патэнцыял, што спрыяе новаму ўзроўню асэнсавання гісторыі кнігі.

Гісторыя беларускай кнігі як аб'ект вывучэння ў розных навуковых галінах, з аднаго боку, садзейнічала развіццю гісторыка-кніжных даследаванняў, а з іншага, уносіла разнабой у выпрацоўку адзінай гісторыка-кнігазнаўчай метадалогіі і тэрміналогіі. Разам з набыткамі праяўляліся і праблемы: эпизадычнасць, несістэмнасць, нераўнамернасць даследавання тых ці іншых тэм і перыядаў у гісторыі беларускай кнігі, яе тыпавідавога складу, крыніцазнаўчай базы, у тым ліку і нацыянальнага рэпертуару беларускай кнігі. Выкарыстанне розных метадык перашкаджала, а нярэдка

і выключала магчымасць параўнальнага аналізу даследаванняў, стварала дадатковыя праблемы ў фарміраванні цэласнай гісторыі кнігі Беларусі [45, с. 32]. Замест аб'екта гісторыі беларускай кнігі станавілася прадметам даследавання, дзякуючы якому будавалася гісторыя розных навуковых галін, а навуковыя кнігазнаўчыя воблік уласна гісторыі беларускай кнігі заставаўся размытым і слаба акрэсленым.

Тым не менш у гісторыі беларускай кнігі вызначыліся асноўныя кірункі даследаванняў: скарызназнаўства; гісторыя кнігадрукавання; кніжныя сувязі; мастацтва старадрукаванай кнігі; крыніцазнаўства, гістарыяграфія; ахова помнікаў кніжнай культуры; бібліяфілія; навуковае апісанне фондаў рэдкай і старадрукаванай кнігі бібліятэк. Акрэслілася і кола праблемных кнігазнаўчых пытанняў: прынцыпы і крытэрыі ідэнтыфікацыі нацыянальнага дакумента і развіццё бібліяграфічнага забеспячэння гісторыі беларускай кнігі; тыпалогія кнігі; тэорыя, метадыка і метадалогія навукі пра кнігу. Замацавалася ўпэўненасць, што дакументальная спадчына Беларусі – найважнейшы складальнік існавання і развіцця нацыі; дзейнасць спецыяльных навуковых і грамадскіх цэнтраў – магутны сродак канцэнтрацыі інтэлектуальных сіл і дасягнення станоўчых вынікаў; спецыялізаваныя выданні – неабходны інструмент для развіцця і распаўсюджвання ведаў; падрыхтоўка навуковых кадраў – асэнсаванне дасягнутых вынікаў і перспектыва развіцця навукі пра кнігу.

Працы апошняга 20-годдзя, ад пачатку 1990-х гг., сведчаць, што беларускія кнігазнаўцы імкнуцца вырашаць актуальныя пытанні вывучэння беларускай кнігі на гістарычным, тэарэтыка-метадалагічным і метадычным узроўнях. У кантэксце гісторыі беларускай кнігі робяцца спробы даследавання тэарэтычных кнігазнаўчых праблем, у якіх праяўляецца поліварыянтнае мысленне аўтараў і іх яскрава акрэслены аксіялагічна-гнасеалагічны падыход.

Прынцыпова важнае значэнне для даследаванняў гісторыі беларускай кнігі, а таксама практыкі бібліяграфавання (уліку) кніжнага рэпертуару мае вызначэнне паняццяў «беларуская кніга», «нацыянальны дакумент», якія ў наш час абмяркоўваюцца вучонымі бібліяграфазнаўцамі і кнігазнаўцамі. Доктар педагагічных навук, прафесар В. Е. Лявончыкаў лічыць, што паняцце «беларуская кніга»¹ носіць гетэрагенны характар, змест якога ўключае наступныя асноўныя прыметы: мову, аўтарства, тэрыторыю, змест кнігі; а таксама дадатковыя: рэдакцыйнае, тэхнічнае і мастацкае выкананне твораў друку. Аб'ём паняцця ахоплівае: «а) беларускамоўныя кнігі, выданыя як на тэрыторыі Беларусі, так і за яе межамі; б) кнігі на іншых мовах (лацінскай, рускай, польскай і іншых), напісаныя аўтарамі беларускага паходжання (ліцвінамі, заходнерусінамі, беларусамі) і грамадзянамі Беларусі, незалежна ад месца выдання гэтых кніг; в) пераклады кніг на бе-

¹ Прапановы па ідэнтыфікацыі беларускай кнігі: 1965 г. – Галенчанка Г. Я.: сукупнасць адзнак: 1) тэрытарыяльнае месцазнаходжанне друкарняў, 2) змест кнігі, прызначанасць беларускаму чытачу, арыентацыя кнігавыдавецтва на беларускі рынак, 3) паходжанне аўтараў рукапісу, работнікаў друкарні, кнігавыдавецтва, нацыянальны склад работнікаў друкарні, 4) рысы нацыянальнай культуры ў афармленні, арнаменты, графіцы выданняў; 1967 г. – Жураўскі А. І., Булыка А. М.: выданні, якія ажыццяўляліся беларусамі і прызначаліся для распаўсюджвання сярод беларускага насельніцтва незалежна ад месца стварэння і мовы; 1977 г. – Умецкая Я. С.: комплекс прымет: аўтар тэксту ці перакладчык, рэдакцыйнае, тэхнічнае і мастацкае яе выкананне.

ларускую мову замежных аўтараў (на іншых мовах), а таксама пераклады беларускіх аўтараў на замежныя мовы; г) кнігі, выдадзеныя выдавецтвамі і тыпаграфіямі на тэрыторыі Беларускай дзяржавы ці на беларускай этнічнай тэрыторыі, калі Беларусь не мела дзяржаўнасці» [38, с. 17]. Безумоўна, дадзенае вызначэнне паняцця неабходна экстрапаліраваць і на рукапісную, а не толькі на друкаваную кнігу.

Па меркаванні В. Е. Лявончыкава, паняцці «беларуская кніга» і «нацыянальная кніга» не з'яўляюцца сінанімічнымі, бо ў іх аснове ляжаць розныя характарыстыкі: для першага выкарыстоўваецца этнанімічная, а для другога – палітанімічная, што адпаведна сведчыць аб аднясенні кнігі да пэўнага народа (нацыі), а ў іншым выпадку – да пэўнай краіны.

Нацыянальная бібліятэка Беларусі арганізавала абмеркаванне, а таксама публікацыю зборніка артыкулаў, прысвечанах яшчэ адной блізкай кнігазнаўчай катэгорыі – «нацыянальны дакумент»², які разглядаецца аўтарамі як гісторыка-культурная каштоўнасць Беларусі, што адлюстроўвае дасягненні айчыннай навукі, вытворчасці, адукацыі, узровень выдавецкай і паліграфічнай дзейнасці [39]. Разам з тым дыскусію нельга лічыць завершанай, а адказы на пытанні знойдзенымі, як патрабуе таго дакладнасць практыкі бібліяграфавання і як патрабуе таго асэнсаванне гісторыі беларускай кнігі, напрыклад у перыяды Вялікага Княства Літоўскага і Рэчы Паспалітай, Расійскай імперыі. У рэтраспектыве ўліку і працы з дакументным патокам, як прапаноўвае В. М. Герасімаў, трэба змяніць прыярытэты і кіравацца не столькі тэрытарыяльна-дзяржаўным падыходам, колькі нацыянальна-экстэрытарыяльным [8].

Не губляюць актуальнасці для гісторыка-кніжных даследаванняў Беларусі пытанні вызначэння крытэрыяў перыядызацыі гісторыі кнігі, тыпалогіі кніжных сувязяў, якія патрабуюць сістэмнага (комплекснага) падыходу, што атрымала абгрунтаванне ў дысертацыйнай працы Л. І. Доўнар на прыкладзе гісторыі кнігавыдання Мінска 1795–1917 гг. [23]. Прыкладам глыбокага вывучэння галіновай гісторыі кнігі служаць першыя ў беларускім кнігазнаўстве тэарэтыка-прыкладныя даследаванні па тыпалогіі кнігі: рэлігійнай – Т. А. Самайлюк [46; 48], медыцынскай вучэбнай – Н. Ю. Вайцэховіч [5].

Гістарычны аспект адлюстроўваецца і ў такіх нераспрацаваных прыватных пытаннях беларускага кнігазнаўства, як «букіністычная кніга», да якой звярнуўся В. М. Герасімаў, раскрываючы змест паняцця антыкварна-букіністычнай кнігі праз яе класіфікацыю, крытэрыі ацэнкі і каштоўнасці [6]. Грунтоўную тэарэтычную аснову маюць працы Т. А. Сапегі, прысвечаныя тэмам «бібліяфіліі» [51] і «музея кнігі» [52–54].

Па-новаму сёння асэнсоўваюцца пытанні метадалогіі гісторыі беларускай кнігі і кнігазнаўства, дзе асаблівай увагі заслугоўваюць распрацоўкі Т. А. Самайлюк – аб функцыянальнай сутнасці і ўласцівасцях рэлігійнай кнігі [48], В. М. Герасімава – па вывучэнні кнігазнаўчай спадчыны беларускага замежжа [9] і гісторыі кнігі ў гады Вялікай Айчыннай вайны [7], Ю. М. Лаўрыка – па гістарычным кнігазнаўстве і кнігазборах Беларусі [31–35], а таксама Л. І. Доўнар – аб пытаннях персанальнага [15; 17; 20] і рэгіянальнага кнігазнаўства [24].

² Паняцце «нацыянальны дакумент» разглядалася і ў ранейшых працах супрацоўнікаў НББ – гл.: Чыгірова Р. М. Да пытання вызначэння зместу паняцця «нацыянальны дакумент» // Здабыткі: дакументальныя помнікі на Беларусі / Нацыянальная бібліятэка Беларусі. Мінск, 1995. С. 9–16.

Сучасныя даследаванні гісторыі беларускай кнігі парадыгмальна скіраваны да такой катэгорыі, як кніжная культура, аб чым сведчаць працы М. В. Нікалаева – па кніжнай культуры Вялікага Княства Літоўскага [41; 42; 44], Т. А. Самайлюк – пра феномен рэлігійнай кніжнасці ў культуры [46], Т. А. Сапегі – пра феномен друкаванай кнігі [51], Л. І. Доўнар – аб філасофска-культуралагічных падыходах у вывучэнні беларускай кнігі [14], беларускай кнізе як універсуме культуры [10], якія з’яўляюцца пэўнай метадалагічнай асновай у раскрыцці шматаспектнага і сістэмнага прадмета гісторыі беларускай кнігі ў кантэксце сацыякультурнай прасторы, дзе культура разумеецца як цэласнае і рухомае адзінства яе духоўнага, мастацкага і матэрыяльнага пластоў.

У шэрагу самых значных сучасных праектаў па агульнай гісторыі беларускай кнігі і гістарычна важных для развіцця навукі пра кнігу ў Беларусі – навуковая праца ў двух тамах «Гісторыя беларускай кнігі» (Мінск, 2009, 2011), выдадзеная па ініцыятыве і пад агульнай рэдакцыяй доктара філалагічных навук М. В. Нікалаева, якому належыць грунтоўнае даследаванне гісторыі рукапіснай кніжнасці Беларусі: манаграфія «Палата кнігапісная. Рукапісная кніга на Беларусі ў X–XVIII стагоддзях» (Мінск, 1993) [43]. Новае выданне вучонага – «Кніжная культура Вялікага Княства Літоўскага» (2009) [42], якое паказвае гісторыю кніжнай культуры ВКЛ, заснаваную на вывучэнні рукапісных і друкаваных кніжных помнікаў, багата праілюстраваных у манаграфіі, – выйшла як першы том у складзе названай калектыўнай працы «Гісторыя беларускай кнігі». Другі том – «Кніжнасць новай Беларусі XIX–XXI стст.» (Мінск, 2011) [29], аўтарамі якога з’яўляюцца М. В. Нікалаев, Л. І. Доўнар, М. А. Лукоўская і Р. С. Матульскі, – прысвечаны беларускай кніжнай культуры з часу ўваходжання Беларусі ў склад Расійскай імперыі і да нашых дзён. Упершыню ў Беларусі з’явілася падобная комплексная навуковая праца па гісторыі кніжнай культуры: ад старажытных рукапісных да сучасных кніг, ад іх стварэння да распаўсюджвання і захавання. Гэта праца адначасова выявіла і шэраг яшчэ не вырашаных праблем: тэарэтычных, гістарычных і практычных, якія стаяць перад кніжнай культурай Беларусі і перад яе даследчыкамі.

Адзін са шляхоў, які дае шанц набліжэння да найбольш праўдзівых абрысаў гісторыі кнігі, кніжнай культуры, – рэгіянальны, лакальны падыход. На нашу думку, без развіцця лакальных кнігазнаўчых даследаванняў – як абагульняючых, так і ў межах прыватных тэм, – нельга ўявіць усю паўнату ўкладу, унесенага мясцовымі выдаўцамі, кнігарамі, бібліяфіламі ў развіццё айчынай культуры і асветы; асэнсаваць ролю кнігі ў сацыяльных пераўтварэннях грамадства. Лакальныя даследаванні гісторыі кнігі і кніжнай культуры, заснаваныя на мясцовым матэрыяле, узбагачаюць карціну навуковых прац у вызначаных галінах, спрыяюць высвятленню асаблівага, разнастайнага і агульнага ў гісторыка-культурным развіцці Беларусі.

Спробай рэалізацыі комплекснага падыходу ў галіне даследавання кніжнай культуры пэўнага рэгіёна Беларусі стала міжнародная навукова-практычная канферэнцыя «Берасцейскія кнігазборы: праблемы і перспектывы даследавання», арганізаваная двойчы Брэсцкай абласной бібліятэкай імя М. Горкага ў 2008 г. і 2012 г. Упершыню ў рэгіянальным кнігазнаўстве Беларусі кніга прадстаўлена ў рэтрэспектыве і перспектыве стварэння, бытавання, распаўсюджвання, захоўвання і захавання; у кантэкс-

сце гісторыі і культуры рэгіёна, тэрыторыі [1; 2]. Адна з задач на шляху рэгіянальных кнігазнаўчых даследаванняў – «не згубіцца», не расцерушыць у агульнай масе краязнаўчай інфармацыі веды пра кнігу, а наадварот, выкарыстоўваючы краязнаўчы матэрыял³, паглыбляць іх, дадаваць новыя рэгіянальныя асаблівасці ў адзіную карціну гісторыі кнігі Беларусі.

З пункту гледжання выкарыстання метадалогіі рэгіянальнага падыходу ў вывучэнні кнігазбораў карыснымі з'яўляюцца публікацыі беларускай даследчыцы з Кракава Ліліі Коўкель пра кнігазборы Гродзеншчыны, у прыватнасці, манаграфічная праца «Прыватныя кнігазборы на Гродзеншчыне ў першай палове XIX стагоддзя», якая выйшла ў кракаўскім друку ў 2005 г. [26]. Мэтамі працы стала «комплексная рэгістрацыя» існаваўшых на гродзенскай зямлі ў азначаны перыяд прыватных калекцый кніг, сістэматызацыя матэрыялаў, якія датычацца іх уладальнікаў, спосабаў фарміравання кнігазбораў, іх структуры і лёсу.

Асаблівую ўвагу прыцягваюць публікацыі пра «найдаўнейшыя беларускія кніжніцы» Ю. Лаўрыка [31; 33; 35], якія з'яўляюцца, бадай, аднымі з першых спроб абагульнення звестак у храналогіі існавання прыватных кнігазбораў на тэрыторыі Беларусі, сістэматызацыі па ўладальніцкай прыналежнасці і раскрыцця асноўных тэндэнцый развіцця. Нядаўняя манаграфія Ю. Лаўрыка, прысвечаная выдавецкай і кнігазбіральніцкай дзейнасці ў Куцеінскім манастыры ў сярэдзіне XVII ст. [34], працягвае традыцыі класічных прац па гісторыі кнігі такіх аўтараў і папярэднікаў, як Леў Уладзіміраў ці Мікола Нікалаеў, якім характэрны комплексны падыход да гісторыі кнігі: ад яе стварэння да распаўсюджвання. Дарэчы, манаграфія літоўскага вучонага Л. Уладзімірава з'яўляецца адзінай у сваім родзе «Усеагульнай гісторыяй кнігі», якая ўключае і гісторыю беларускай кнігі (да XVIII ст.)⁴.

Сістэмны падыход неабходны і ў даследаваннях гісторыі беларускай кнігі ў кантэксце разнамоўнай кніжнай спадчыны Беларусі, якая не забяспечана адпаведнымі айчыннымі працамі. Выключэнне хіба што складаюць працы аб мінскіх разнамоўных выданнях канца XVIII – пачатку XX ст., у іх ліку на яўрэйскіх мовах (Л. І. Доўнар) [23], і аб арабаграфічнай кніжнай прадукцыі Беларусі (А. Цітавец) [58]. На праблемы вывучэння традыцыйнай яўрэйскай кніжнай культуры звярнуў увагу і Ю. М. Лаўрык [32]. Дапаўняюць дадзены кірунак даследаванні асаблівасцей мастацкага афармлення кніг С. І. Лявонцэвай [36] і І. А. Сынковай [57].

Стымулам развіцця і пашырэння навуковай работы ў галіне кніжнай культуры Беларусі з'яўляецца праектная дзейнасць. У якасці прыкладу варта прыгадаць навукова-даследчы праект Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў – «Кніжная культура Беларусі: гісторыка-тэарэтычны аспект» (2006–2010 гг.) [13], Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Я. Коласа НАН Беларусі – расійска-беларускі праект «Кніжная культу-

³ Напрыклад: Подлипский А. Книга в Витебске (Книгоиздательство, библиотеки и книголюбцы Витебска). Дооктябрьский период / Витеб. обл. б-ка ; Витеб. краеведческий фонд им. А. Сапунова. Витебск, 1999. 64 с.

⁴ Vladimirovas L. Knygos istorija: Senovė. Viduramžiai. Renesansas. XVI–XVII amžius. – Vilnius : Mokslas, 1979. – 544 p. : il.; Владимирова Л. И. Всеобщая история книги: Древний мир. Средневековье. Возрождение. XVI–XVII века / пер. Н. Л. Владимировой. М. : Книга, 1988. 322 с. : ил.

ра России и Беларуси в контексте историко-культурного взаимодействия» (2010–2012 гг.), Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі – даследаванне гісторыі і сучаснага стану бібліятэчнай справы і кніжнай культуры Беларусі ў рамках Дзяржаўнай праграмы «Культура Беларусі» на 2011–2015 гады) [27].

Вынікамі навукова-даследчай работы аддзела рэдкіх кніг бібліятэкі БДУКМ сталі навуковыя кнігазнаўчыя канферэнцыі (2006 г. і 2007 г.), штогадовыя Кірыла-Мяфодзіеўскія чытанні; апублікаваныя зборнікі навуковых прац «Беларуская кніга ў кантэксце сусветнай кніжнай культуры» (ча тыры выпускі за 2006, 2008, 2011 і 2012 гг.). Упершыню ў Беларусі выдадзены вучэбны дапаможнік «Гісторыя беларускай кнігі», які ахоплівае ўсе перыяды развіцця беларускай кнігі ад распаўсюджання пісьменства да сучаснасці (XI–XXI стст.) [18].

У ЦНБ НАН Беларусі адбыліся такія навуковыя канферэнцыі, як «Книга – источник культуры: проблемы и методы исследования» [28], «Славянское книгопечатание и культура книги» [55], «Берковские чтения» [3; 4]; праведзены навуковы семінар «Современные проблемы книжной культуры: основные тенденции и перспективы развития» [56]; апублікавана калектыўная манаграфія «Книжная культура России и Беларуси в контексте историко-культурного взаимодействия» (Минск ; М., 2013); распачата новая тэма НДР «Книжная культура в контексте инновационного развития общества» (2014–2015 гг.).

У НББ наладжаны сістэматычныя Міжнародныя кнігазнаўчыя чытанні (з 1998 г.) і публікацыя іх матэрыялаў (да 2014 г. выйшла 10 выданняў), выпускаецца рэцэнзаваны навуковы зборнік «Здабыткі. Дакументальныя помнікі на Беларусі» (з 1995 г.) [49]. У якасці дзяржаўнага задання НББ выконвае НДР па даследаванні гісторыі і сучаснага стану бібліятэчнай справы і кніжнай культуры Беларусі і займаецца распрацоўкай інфармацыйнага рэсурсу па гэтай тэме, стварае аптымізаваную мадэль функцыянавання бібліятэк Рэспублікі Беларусь [27], што дазваляе спадзявацца на правядзенне грунтоўных крыніцазнаўчых і гістарыяграфічных падсумаванняў у галіне кніжнай культуры Беларусі. Цалкам жа вопыт актыўнай навуковай камунікацыі садзейнічае росту кнігазнаўчага патэнцыялу ў Беларусі.

Падставай для гэтага з'яўляецца і праца названых бібліятэк па дапаўненні і складанні рэтраспектыўных бібліяграфічных дапаможнікаў (у іх ліку і на CD-ROM)⁵, якая актывізувалася ў апошні час і паказвае станоўчыя вынікі, што дапаможа наступным гісторыка-кніжным даследаванням [12; 21].

⁵ Напрыклад: Библиотека Радзивиллов Несвижской ординации = Library of the Radziwills' of Nesvizh Ordynation : каталог изданий из фонда Центр. науч. б-ки им. Якуба Коласа Нац. акад. наук Беларуси, XV–XVI вв. / Нац. акад. наук Беларуси, Центр. науч. б-ка им. Якуба Коласа; сост. : А. В. Стефанович, М. М. Лис; ред. библиографических записей О. М. Дрозд ; редкол.: Н. Ю. Березкина (гл. ред.) [и др.]. Минск : Беларус. навука, 2010. 175 с. : ил.; Библиотека Радзивиллов Несвижской ординации = Library of the Radziwills' of Nesvizh Ordynation : каталог изданий из фонда Центр. науч. б-ки им. Якуба Коласа Нац. акад. наук Беларуси, XVII в. / Нац. акад. наук Беларуси, Центр. науч. б-ка им. Якуба Коласа; сост. : А. В. Стефанович, М. М. Лис; ред. библиографических записей О. М. Дрозд, И. Л. Мурашова ; редкол.: Н. Ю. Березкина (гл. ред.) [и др.]. Минск : Беларус. навука, 2012. 629 с. : ил.; Киреева Г. В. Книги кирилловского шрифта XVI – начала XX в. в собраниях Национального художественного музея Республики Беларусь : альбом-каталог / Г. В. Киреева, Н. Я. Трифонова ; под науч. ред. Г. Я. Голенченко, Е. В. Карпенко ; Нац. худ. музей Респ. Беларусь. Минск :

Відавочна, што даследчае поле гісторыі беларускай кнігі пашыраецца і ўскладняецца не столькі з пункту гледжання метадалогіі, колькі пэўнай супярэчнасцю паміж неабходнасцю высокага ўзроўню навуковага аналітыка-сінтэтычнага пераасэнсавання і існуючымі прабеламі ў гісторыі беларускай кнігі. Калі арыентавацца на такі прадмет даследавання, як кніжная культура, то неабходна не толькі выкарыстоўваць дадзенае словазлучэнне ці механічна спалучаць гісторыю стварэння, распаўсюджвання і бытвання кнігі, але і напаўняць яго абагуленым кампаратыўным сэнсам. Бо, як адзначаецца вядомымі кнігазнаўцамі, «параўнальнае вывучэнне кніжнай культуры мінулага і сучаснага магчыма толькі на аснове разумення адзінства і прызнання разнастайнасці свету культуры і свету кніг» [39, с. 33].

Да месца будзе напамін пра сутнасць паняцця кніжнай культуры, якая разумеецца як «агульнасць з'яў і працэсаў, рэсурсаў матэрыяльных і духоўных, звязаных з кнігай; кнігі ў руху і дзеянні, якія пішуцца і чытаюцца, прадаюцца і купляюцца, збіраюцца і нішчацца, улюбёныя і праследаваныя, а таксама іх стваральнікі, уладальнікі і чытачы»; а «як прадмет інтарэсу навукі пра кнігу 'кніжная культура' з'яўляецца перш за ўсё парадыгмай, спосабам апісання свету кніг як інтэграванай сукупнасці з'яў і працэсаў, якія датычацца кнігі як спосабу замацавання тэкстаў культуры і інструмента чалавечай камунікацыі» [39, с. 33].

Падсумоўваючы, адзначым, што сучасным даследаванням па гісторыі беларускай кнігі характэрны наступныя тэндэнцыі:

- назіраецца колькасны і якасны рост навуковых прац агульнага і рэгіянальнага характару, парадыгмальнай асновай якіх выступае кніжная культура;
- адбываецца пошук новых метадалагічных прынцыпаў даследаванняў, заснаваных на вывучэнні кнігі ў кантэксце сацыякультурнай прасторы, дзе культура разумеецца як цэласнае і рухоме адзінства яе духоўнага, мастацкага і матэрыяльнага пластоў;
- выяўляецца выкарыстанне комплекснага падыходу і сістэмнага крытэрыю разгляду гісторыі кніжнай культуры Беларусі, у кантэксце якой робяцца спробы абгрунтавання розных феноменаў і працэсаў беларускай кніжнасці ў яе гістарычным развіцці, набліжаных да культурнага ўніверсуму (суіснаванне ў шматнацыянальным, поліканфесіянальным асяроддзі і культурная талерантнасць);
- папаўняецца корпус агульных і прыватных кнігазнаўчых тэарэтычных распрацовак, неабходных для гісторыка-кніжных даследаванняў: у іх ліку першае месца займаюць – тэрміналагічнае вызначэнне паняццяў «беларуская кніга» і «нацыянальны дакумент»; абгрунтаванне крытэрыяў перыядызацыі гісторыі кнігі Беларусі; удакладненне тыпалогіі беларускай кнігі; вызначэнне стратэгіі работы з гістарычнымі фактамі, заснаванай на адзінай метадалогіі аналізу і вывучэння гістарыяграфічнага і крыніцазнаўчага матэрыялу;

Белпринт, 2012. 168 с. : ил. ; Библиотека Хрептовичей [Электронный ресурс]: книжное собрание рода Хрептовичей. Электрон. текст. дан. Минск, 2009. 1 электрон. опт. диск (CD-ROM): зв., цв.; Сапегіана: книжное собрание рода Сапег [Электронный ресурс] = Сапегіяна: кнігазбор роду Сапегіаў / Нац. б-ка Беларусі, Рос. нац. б-ка. – Электрон. текст., граф. дан. и прогр. (1,73 Мб). Минск, 2011. 1 электрон. опт. диск (DVD-ROM): зв., цв.; Кніга Беларусі. 1517–1917 [Электронны рэсурс]: зводны каталог. Электрон. тэкст., граф. дан. і прагр. (196 Мб). Мінск, 2006. 1 электрон. апт. дыск (CD-ROM).

– пашыраюцца метады і метадалогія гісторыка-кніжных даследаванняў, якія патрабуюць міждысцыплінарнага, кампаратыўнага падыходу, выкарыстання навуковых вынікаў і ўзаемадзеяння з такімі галінамі навук, як філасофія, культуралогія, гісторыя, філалогія, мастацтвазнаўства і інш., што спрыяе ўвядзенню ў навуковы ўжытак не толькі новых матэрыялаў, але і дазваляе па-новаму раскрыць шматзначнасць і шматфункцыянальнасць айчыннай кніжнасці (і кніжнікаў) у развіцці навукі, культуры, адукацыі.

1. Берасцейскія кнігазборы : матэрыялы Міжнар. навук.-практ. канф. «Берасцейскія кнігазборы: праблемы і перспектывы даследавання», Брэст, 30–31 кастр. 2008 г. / Брэст. абл. б-ка імя М. Горкага ; склад.: А. М. Мяснянкіна, Т. С. Кавенька. – Брэст : Паліграфіка, 2010. – 463 с. : іл.

2. Берасцейскія кнігазборы: праблемы і перспектывы даследавання : матэрыялы і даклады II Міжнар. навук.-практ. канф., Брэст, 31 мая–3 чэрв. 2012 г. / Брэст. абл. вык. камітэт, Брэст. абл. б-ка імя М. Горкага, Брэст. дзярж. ун-т імя А. С. Пушкіна ; склад. : А. М. Мяснянкіна, Т. С. Кавенька. – Брэст : БрДУ, 2013. – 464 с. : іл.

3. Берковские чтения 2011. Книжная культура в контексте международных контактов : материалы Междунар. науч. конф., Минск, 25–26 мая 2011 г. – Минск : ЦНБ НАН Беларусі ; М. : Изд-во «Наука», Фонд «Книжная культура», 2011. – 423 с.

4. Берковские чтения 2013. Книжная культура в контексте международных контактов : материалы Междунар. науч. конф., Минск, 16–17 мая 2013 г. – Минск : ЦНБ НАН Беларусі ; М. : ФГБУ науки НИЦ «Наука» РАН, 2013. – 496 с.

5. *Вайцехович, Н. Ю.* Медицинская учебная книга в системе высшего образования : дис. ... канд. пед. наук : 05.25.03 / Н. Ю. Вайцехович. – Минск, 2012. – 155 л.

6. *Герасімаў, В. М.* Букіністычная кніга: свет – Беларусь – гісторыя – сучаснасць – перспектывы / В. М. Герасімаў // Матэрыялы VI Междунар. книговедческих чтений «Библиотеки в формировании инновационной среды для развития науки, образования и бизнеса», Минск, 27–29 окт. 2010 г. / Нац. б-ка Беларусі ; сост. Л. Г. Кирюхина. – Минск, 2010. – С. 148–155.

7. *Герасімаў, В. М.* Друк Беларусі 1941–1945 гг. у фондах Прэзідэнцкай бібліятэкі Рэспублікі Беларусь як аб'ект бібліяграфічнай і культурнай ідэнтыфікацыі / В. М. Герасімаў // Духоўныя асновы сучаснай культуры: праблемы захавання культурнай спадчыны. XVI Міжнар. Кірыла-Мяфодзіеўскія чытанні, прысвеч. Дням славянскага пісьменства і культуры, Мінск, 26–28 мая 2010 г. : у 2 т. / рэдкал.: М. А. Мажэйка (старш.) [і інш.]. – Мінск : Беларус. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў, 2011. – Т. 1. – С. 114–126.

8. *Герасімаў, В. М.* Нацыянальная кніга ў адзеле старадрукаў і рэдкіх выданняў Прэзідэнцкай бібліятэкі Рэспублікі Беларусь / В. М. Герасімаў // Нац. дакумент як аб'ект дзейнасці бібліятэк Беларусі : зб. арт. / Нац. б-ка Беларусі ; склад. Т. В. Кузьмініч. – Мінск : Нац. б-ка Беларусі, 2010. – С. 146–158.

9. *Герасімаў, В. М.* Да праблемы гістарыяграфіі кнігазнаўства беларускага замежжа / В. М. Герасімаў // Беларуская кніга ў кантэксце сусветнай кніжнай культуры : зб. навук. арт. : у 2 ч. / Беларус. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў. – Мінск, 2006. – Ч. 2. – С. 108–114.

10. Довнар, Л. Белорусская книга как универсум национальной культуры / Л. Довнар // *Кnygotyга*. – Vilnius, 2010. – Т. 54. – С. 161–172.

11. Довнар, Л. Белорусское книговедение и национальное возрождение 1920-х годов / Л. Довнар // *Кnygotyга*. – Vilnius, 2007. – Т. 48. – С. 53–66.

12. Довнар, Л. И. Книговедческое знание и белорусская библиография: источники и ориентиры / Л. И. Довнар // Труды Междунар. библиографического конгресса, Санкт-Петербург, 21–23 сент. 2010 г. / Рос. нац. б-ка. – СПб. : Рос. нац. б-ка, 2012. – Ч. 3: Библиографические исследования в гуманитарных науках; Источниковедение в библиографии; Библиографические аспекты изучения книжной культуры; История библиографии. – С. 238–248.

13. Довнар, Л. И. Книжная культура Беларуси: концептуальные основы и пути реализации научного проекта Белорусского государственного университета культуры и искусств / Л. И. Довнар, Т. А. Самойлюк // Книга – источник культуры. Проблемы и методы исследования : материалы Междунар. науч. конф., Минск, 25–27 нояб. 2008 г. – М. : Минск, 2008. – С. 123–131.

14. Довнар, Л. И. Книжная культура как философско-культурологическая категория библиологии (к постановке проблемы) / Л. И. Довнар // Наука о книге. Традиции и инновации: К 50-летию сборника «Книга. Исследования и материалы» : материалы ХН Междунар. науч. конф. по проблемам книговедения, Москва, 28–30 апр. 2009 г. : в 4 ч. – М. : Наука, 2009. – Ч. 1. – С. 462–465.

15. Довнар, Л. И. О роли личности в развитии науки о книге, или Штудии Кшиштофа Мигоня / Л. И. Довнар // Берковские чтения. Книжная культура в контексте международных контактов : материалы Междунар. науч. конф., Минск, 25–26 мая 2011 г. – Минск : ЦНБ НАН Беларуси; М. : Изд-во «Наука», Фонд «Книжная культура», 2011. – С. 124–128.

16. Доўнар, Л. І. Беларуская кніга як універсум нацыянальнай культуры / Л. І. Доўнар // Беларуская культура ва ўмовах глабалізацыі : матэрыялы навук. канф., прысвеч. 35-годдзю БДУКМ, 3 снеж. 2010 г. : у 2 т. / рэдкал.: М. А. Мажэйка (старш.) [і інш.]. – Мінск : Беларус. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў, 2011. – Т. 2. – С. 92–96.

17. Доўнар, Л. І. Беларуская навука пра кнігу ў кантэксце персанальнага кнігазнаўства / Л. І. Доўнар // Весн. Беларус. дзярж. ун-та культуры і мастацтваў. – 2014. – № 1 (21). – С. 107–119.

18. Доўнар, Л. І. Гісторыя беларускай кнігі : вучэб. дапам. / Л. І. Доўнар ; М-ва культуры Рэсп. Беларусь, Беларус. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў. – Мінск : БДУКМ, 2012. – 252 с.

19. Доўнар, Л. І. Кніга беларускага замежжа: вызначэнне асноўных тэндэнцый у кнігавыданні / Л. Доўнар, В. Герасімаў // Новае слова ў беларусістыцы. Гісторыя і культуралогія : матэрыялы V Міжнар. кангрэса беларусістаў, Мінск, 20–21 мая 2010 г. / Міжнар. асацыяцыя беларусістаў ; пад рэд. А. А. Сушы ; рэдкал.: І. Э. Багдановіч [і інш.]. – Мінск : Четыре четверти, 2012. – С. 168–176. – (Беларусіка = Albaruthenica ; кн. 33).

20. Доўнар, Л. І. Кшыштаф Мігань і Беларусь / Л. І. Доўнар // Кшыштаф Мігань = Krzysztof Migoń : біябібліяграфічны паказальнік (1960–2010) : да 70-годдзя з дня нараджэння і 50-годдзя навуковай дзейнасці / склад.: Л. І. Доўнар, Т. А. Самойлюк. – Мінск : Беларус. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў, 2011. – С. 39–46.

21. *Доўнар, Л. І.* Праблемнае поле беларускай кнігазнаўчай навукі і адукацыі / Л. І. Доўнар // Беларуская кніга ў кантэксце сусветнай кніжнай культуры : зб. навук. арт. : у 2 ч. / Беларус. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў. – Мінск, 2006. – Ч. 2. – С. 204–209.

22. *Доўнар, Л. І.* Развіццё беларускай навукі пра кнігу ў 1920-я гады / Л. І. Доўнар // Беларуская кніга ў кантэксце сусветнай кніжнай культуры : зб. навук. арт. : у 2 ч. / Беларус. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў. – Мінск, 2006. – Ч. 2. – С. 114–123.

23. *Доўнар, Л. І.* Развіццё кнігавыдавецкай дзейнасці ў Мінску (1795–1917) : кнігазнаўчы аспект : дыс. ... канд. пед. навук : 05.25.03 / Л. І. Доўнар. – Мінск, 2005. – 383 с.

24. *Доўнар, Л. І.* Рэгіянальныя даследаванні гісторыі кнігі ў Беларусі: да пытання аб рэгіянальным кнігазнаўстве / Л. І. Доўнар // Матэрыялы VII Междунар. книговедческих чтений «Библиотеки и политика открытого доступа к информации и знаниям», Минск, 10–11 нояб. 2011 г. / Нац. б-ка Беларуси ; сост. Л. Г. Кирюхина. – Минск, 2011. – С. 62–71.

25. *Доўнар, Л. І.* Сутнаснае прызначэнне кнігі і мовы як з'яў культуры: ад замацаванай інфармацыі да трансляцыі і пераемнасці ведаў / Л. І. Доўнар // Беларуская кніга ў кантэксце сусветнай кніжнай культуры: вывучэнне і захаванне : зб. навук. арт. / Беларус. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў ; рэдкал.: М. А. Мажэйка (адк. рэд.) [і інш.]. – Мінск : БДУКМ, 2012. – С. 32–48. – (XVIII Міжнар. Кірыла-Мяфодзіеўскія чытанні, прысвеч. Дням славянскага пісьменства і культуры па тэме «Кніга ў фарміраванні духоўнай культуры і дзяржаўнасці беларускага народа», Мінск, 16–18 мая 2012 г. У 2 т. Т. 2).

26. *Доўнар, Л.* [Рэцэнзія] / Л. Доўнар // Беларус. гіст. агляд. – 2005. – Т. 12, сш. 1. – С. 299–315. Рэц. на кн.: Kowkiel, Lilia. Prywatne księgozbiory na Grodzieńszczyźnie w pierwszej połowie XIX wieku. – Kraków : Wyd-wo Naukowe Akademii Pedagog., 2005. – 221 s., ill., mapa.

27. *Кірюхіна, Л. Г.* Перспективы исследования истории и современного состояния библиотечного дела и книжной культуры Беларуси в рамках Государственной программы «Культура» на 2011–2015 гг. / Л. Г. Кірюхіна, А. А. Суша, М. Г. Алейнік // Матэрыялы VI Междунар. книговедческих чтений «Библиотеки в формировании инновационной среды для развития науки, образования и бизнеса», Минск, 27–29 окт. 2010 г. / Нац. б-ка Беларуси ; сост. Л. Г. Кирюхина. – Минск, 2010. – С. 128–133.

28. Книга – источник культуры: проблемы и методы исследования : матэрыялы Междунар. науч. конф., Минск, 25–27 нояб. 2008 г. / редкол.: Л. А. Аўгуль [і др.]. – М. : Наука, 2008. – 415 с.

29. Кніжнасць новай Беларусі (XIX – XXI стст.) / М. В. Нікалаеў [і інш.] ; навук. рэд.: В. В. Антонаў, М. В. Нікалаеў. – Мінск : Беларус. энцыкл. імя П. Броўкі, 2011. – 436 с. : іл. – (Гісторыя беларускай кнігі : у 2 т. ; т. 2).

30. *Кузьмініч, Т. В.* Нацыянальны электронны дакумент як аб'ект дзейнасці Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі / Т. В. Кузьмініч // Нацыянальны дакумент як аб'ект дзейнасці бібліятэк Беларусі : зб. арт. / Нац. б-ка Беларусі ; склад. Т. В. Кузьмініч. – Мінск : Нац. б-ка Беларусі, 2010. – С. 52–61.

31. *Лаўрык, Ю.* Бібліятэкі на Беларусі ў 2-й палове XVI – 1-й палове XIX ст.: (Нарыс тэндэнцый развіцця) / Ю. Лаўрык // Наша вера. – 2007. – № 2 (40). – С. 68–71.

32. *Лаўрык, Ю. М.* Да праблемы вывучэння традыцыйнай габрэйскай кніжнай культуры на беларускіх землях / Ю. М. Лаўрык // Современные проблемы книжной культуры: основные тенденции и перспективы развития : материалы Междунар. науч. семинара, Минск, 2–3 апр. 2014 г. – Минск : ЦНБ НАН Беларуси ; М. : ФГБУ науки НИЦ «Наука» РАН, 2014. – С. 30–34.
33. *Лаўрык, Ю.* «Книг вшеляких русских, польских и латинских...»: Приватныя бібліятэкі праваслаўных іерархаў Рэчы Паспалітай канца XVI – 1-й паловы XVII ст. / Ю. Лаўрык // Роднае слова. – 2012. – № 3. – С. 5–8.
34. *Лаўрык, Ю. М.* Кнігі і кнігазборы Куцеінскага манастыра ў сярэдзіне XVII ст. / Ю. М. Лаўрык. – Мінск : Тэхналогія, 2012. – 255 с. : іл.
35. *Лаўрык, Ю.* Найдаўнейшыя беларускія кніжніцы / Ю. Лаўрык // Роднае слова. – 2006. – № 2. – С. 78–81 ; № 4. – С. 80–83.
36. *Леонтьева, С. И.* Искусство рукописной книги Ветки XVIII – начала XX в. : автореф. дис. ... канд. искусствоведения : 17.00.04 / С. И. Леонтьева ; НАН Беларуси, Ин-т искусствоведения, этнографии и фольклора. – Минск, 2009. – 27 с.
37. *Лявончыкаў, В. Е.* Беларуская кніга: падыходы да вызначэння зместу і аб'ёму паняцця / В. Е. Лявончыкаў // Беларуская кніга ў кантэксце сусветнай кніжнай культуры : зб. навук. арт. : у 2 ч. / Беларус. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў ; склад.: Т. А. Дзем'яновіч, Л. І. Доўнар, Т. А. Самайлюк. – Мінск, 2006. – Ч. 1. – С. 13–19.
38. *Лявончыкаў, В. Е.* Нацыянальны дакумент: падыходы да вызначэння зместу і аб'ёму паняцця / В. Е. Лявончыкаў // Нацыянальны дакумент як аб'ект дзейнасці бібліятэк Беларусі : зб. арт. / Нац. б-ка Беларусі ; склад. Т. В. Кузьмініч. – Мінск : Нац. б-ка Беларусі, 2010. – С. 11–21.
39. *Мігань, К.* Кніжная культура – спроба акрэслення паняцця як навуковай катэгорыі / К. Мігань ; пер. з пол. мовы Л. Доўнар // Беларуская кніга ў кантэксце сусветнай кніжнай культуры: гісторыя і сучаснасць : зб. навук. прац / Беларус. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў ; склад.: Л. І. Доўнар, Т. А. Самайлюк. – Мінск, 2011. – С. 17–38.
40. Нацыянальны дакумент як аб'ект дзейнасці бібліятэк Беларусі : зб. арт. / Нац. б-ка Беларусі ; склад. Т. В. Кузьмініч. – Мінск : Нац. б-ка Беларусі, 2010. – 228 с.
41. *Нікалаеў, М. В.* Гісторыя кніжнай культуры Беларусі: праблемы і перспектывы даследаванняў / М. В. Нікалаеў // Беларуская кніга ў кантэксце сусветнай кніжнай культуры : зб. навук. арт. : у 2 ч. / Беларус. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў ; склад.: Т. А. Дзем'яновіч, Л. І. Доўнар, Т. А. Самайлюк. – Мінск, 2006. – Ч. 1. – С. 19–30.
42. *Нікалаеў, М. В.* Кніжная культура Вялікага Княства Літоўскага / М. В. Нікалаеў ; навук. рэд.: В. В. Антонаў, А. І. Мальдзіс. – Мінск : Беларус. энцыкл. імя П. Броўкі, 2009. – 423 с. : іл. – (Гісторыя беларускай кнігі : у 2 т. ; т. 1).
43. *Нікалаеў, М. В.* Палата кнігапісная: Рукапісная кніга на Беларусі ў X – XVIII стагоддзях / М. В. Нікалаеў. – Мінск : Мастац. літ., 1993. – 239 с.: іл.
44. *Николаев, Н. В.* Книжная культура Великого Княжества Литовского : автореф. дис. ... д-ра филол. наук : 05.25.04 / Н. В. Николаев ; С.-Петербур. гос. акад. культуры. – СПб., 1997. – 40 с.
45. *Самайлюк, Т. А.* Да пытання вывучэння гісторыі беларускай кнігі / Т. А. Самайлюк // Бібліятэка і нацыянальная праграма «Спадчына» : матэ-

рыялы навук.-практ. канф., Мінск, 5–6 чэрв. 1991 г. / Дзярж. б-ка Рэсп. Беларусь. – Мінск, 1992. – С. 31–35.

46. *Самойлюк, Т. А.* Религиозная книга как книговедческая категория / Т. А. Самойлюк // Наука о книге. Традиции и инновации : К 50-летию сборника «Книга. Исследования и материалы» : материалы XII Междунар. науч. конф. по проблемам книговедения, Москва, 28–30 апр. 2009 г. : в 4 ч. – М. : Наука, 2009. – Ч. 1. – С. 277–281.

47. *Самойлюк, Т. А.* Православная книга в Беларуси / Т. А. Самойлюк. – Минск : Православ. братство в честь Святого Архистратига Михаила, 2005. – 128 с.

48. *Самойлюк, Т. А.* Функциональная сущность и свойства религиозной книги / Т. А. Самойлюк // Матэрыялы III Міжнар. кнігазнаўчых чытаньняў «Кніга Беларусі: Повазь часоў», Мінск, 16–17 верас. 2003 г. / Нац. б-ка Беларусі ; склад. Т. І. Рошчына. – Мінск, 2005. – С. 105–117.

49. *Сапега, Т. А.* Белорусский книговедческий сборник «Здабыткі» (1995–2013) / Т. А. Сапега // Книга в информационном обществе : материалы XIII Междунар. науч. конф. по проблемам книговедения, Москва, 28–30 апр. 2014 г. : в 4 ч. / отв. ред. В. И. Васильев ; сост.: Д. Н. Бакун, М. А. Ермалова. – М. : ФГБУ науки НИЦ «Наука» РАН, 2014. – Ч. 1. – С. 90–91.

50. *Сапега Т. А.* Бібліяфільства як любоў да кнігі і мастацтва бібліяфільскай кнігі / Т. А. Сапега // Мастацтва : зб. арт. / склад.: А. Р. Гуляева, С. І. Колбышава. – Мінск, 2009. – С. 30–33.

51. *Сапега, Т. А.* Друкаваная кніга як феномен культуры / Т. А. Сапега // Беларуская кніга ў кантэксце сусветнай кніжнай культуры : зб. навук. арт. : у 2 ч. / Беларус. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў ; склад.: Т. А. Дзем'яновіч, Л. І. Доўнар, Т. А. Самойлюк. – Мінск, 2006. – Ч. 2. – С. 56–68.

52. *Сапега, Т. А.* Крытэрыі адбору кніжных помнікаў для экспанавання / Т. А. Сапега // Здабыткі: дакументальныя помнікі на Беларусі / Нац. б-ка Беларусі. – Вып. 11. – Мінск, 2009. – С. 282–292.

53. *Сапега, Т. А.* Навукова-даследчая дзейнасць Музея кнігі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі: перспектывы кірунку развіцця / Т. А. Сапега // Беларуская кніга ў кантэксце сусветнай кніжнай культуры : зб. навук. арт. / Беларус. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў ; склад.: Т. А. Дзем'яновіч, Л. І. Доўнар, Т. А. Самойлюк ; рэдкал.: Б. У. Святлоў [і інш.]. – Мінск, 2008. – Вып. 2. – С. 90–99.

54. *Сапега, Т. А.* Экспазіцыйныя праекты Музея кнігі як частка навуковай і культурнай дзейнасці Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі / Т. А. Сапега // Матэрыялы VI Междунар. книговедческих чтений «Библиотеки в формировании инновационной среды для развития науки, образования и бизнеса», Минск, 27–29 окт. 2010 г. / Нац. б-ка Беларусі ; сост. Л. Г. Кирюхина. – Минск, 2010. – С. 178–183.

55. Славянское книгопечатание и культура книги : материалы Междунар. науч. конф., Минск, 16–18 сент. 2009 г. / редкол.: Л. А. Авгуль [и др.]. – М. : Наука, 2009. – 96 с.

56. Современные проблемы книжной культуры: основные тенденции и перспективы развития : материалы Междунар. науч. семинара, Минск, 2–3 апр. 2014 г. – Минск : ЦНБ НАН Беларусі ; М. : ФГБУ науки НИЦ «Наука» РАН, 2014. – 148 с.

57. Сынкова, І. А. Мастацтва ўсходняй аправы: беларускія калекцыі ў кантэксте мусульманскай пераплётнай традыцыі / І. А. Сынкова // Беларуская кніга ў кантэксте сусветнай кніжнай культуры: гісторыя і сучаснасць : зб. навук. прац / Беларус. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў ; склад.: Л. І. Доўнар, Т. А. Самайлюк. – Мінск, 2011. – С. 307–322.

58. Цітавец, А. І. Арабаграфічныя рукапісы канца XVII – першай паловы XX ст. – крыніцы для вывучэння духоўнай культуры татараў Беларусі : аўтарэф. дыс. ... канд. гіст. навук : 07.00.09 / А. І. Цітавец ; Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі. – Мінск : Выд. цэнтр БДУ, 2009. – 23 с.

L. DOUNAR

THE BELARUSIAN BOOK HISTORY AS THE MODERN BIBLIOLOGICAL RESEARCH OBJECT

The main trends and tendencies of the Belarusian book history development as the bibliological research object in modern Belarus, which, in retrospect, had a close relationship with the humanities, such as history, literature, linguistics, art history, philosophy, pedagogy, culturology, as well as with related disciplines – bibliography and library science are considered.

The problematic issues are analyzed and the new methodological approaches to the study of the Belarusian book and bibliography history are revealed; their paradigmatic orientation to such category as a book culture is noted. Attention to the issue of the institutional research in the Central Scientific Library of the National Academy of Sciences of Belarus, the National Library of Belarus, the Belarusian State University of Culture and Arts is paid.

Дата паступлення артыкула ў рэдакцыю: 01.10.2014.

УДК 001.4:[002.2+004.08+37]-027.21

Т. С. ЮХНАВЕЦ

АДУКАЦЫЙНЫЯ ІНФАРМАЦЫЙНЫЯ РЭСУРСЫ: ДА ПЫТАННЯ ВЫЗНАЧЭННЯ СУТНАСЦІ

Аналізуюцца азначэнні паняцця адукацыйных інфармацыйных рэсурсаў, прыведзеныя ў працах вучоных і спецыялістаў розных галін ведаў. Абзначаны падыходы да трактоўкі тэрмінаў «адукацыйны інфармацыйны рэсурс», «інфармацыйна-адукацыйныя рэсурсы», «адукацыйныя інфармацыйныя рэсурсы» і інш. Звяртаецца ўвага на азначэнне паняцця электронных адукацыйных рэсурсаў. Робіцца вывад аб асноўных падыходах да азначэння тэрмінаў «адукацыйныя інфармацыйныя рэсурсы», «электронныя адукацыйныя рэсурсы» і іх сутнасці.

На сучасным этапе развіцця грамадства ключавая роля належыць ведам. Да гэтага прыводзяць, у першую чаргу, імклівыя тэмпы змяненняў тэхнікі і тэхналогій у свеце. Сітуацыя складваецца такім чынам, што менавіта ад развіцця адукацыі ў будучым залежыць лёс цывілізацыі.